

Jordens Dyrkningsmaade og Udsædens Størrelse i Danmark 1866.

Foredrag holdt i det kgl. Landhusholdningssekskab d. 11te Marts 1868
af Konferentsraad **David**.

Det samlede Areal. Sammenligning med 1861. Jordens Benyttelse til de 4 Hovedkornsorter; til de andre Kulturplanter; til Græsning; til Renbrak; Udsædens Størrelse: De drainede Arealer. De i 1865 opdyrkede Hedearaler. Statistiske Meddelelser om en Del af de tilsvarende Forhold samt om Kvæg-, Faar- og Svinemængden i Storbritanien.

Den Oversigt over det besaaede Areal og Udsæden i Kongeriget Danmark i Aaret 1861, som er meddelt i Tabelværket 3die Række 5te Bind, er Totalarealet (Søplanen undtagen) angivet til 6,785,523 Tønder Land; idet de i Hertugdømmet Slesvig enklaverede til Kongeriget hørende Distrikter, der afstodes ved Freden 30. Oktober 1864, ikke blev optagne i Oversigten, som først i 1865 blev udgivet i Trykken.

I den følgende Oversigt over Arealets Afbenyttelse og Udsædens Størrelse i Aaret 1866 er Totalarealet (Søplanen undtagen) angivet til 6,849,812 Tdr. Land, idet de slesvigiske Distrikter, der ved Freden blev afstaaede til Kongeriget, ere medregnede. Disse udgjorde 64,289 Tdr. Land*).

*) Under Svendborg Amt	Ursø Herred	15,306 Tdr. Ld.
" Bejle	" N. Lyrstrup Herred . . .	35,013 "
" Ribe	" af Andst " . . .	2,352 "
	" af Ribe " . . .	11,618 "
	Tilsammen 64,289 Tdr. Ld.	

Af hine 6,785,523 Tdr. Land anvendtes		
til Skovkultur	316,702	Tdr. Land
„ Avling af Sæd, Rodfrugter, Handels-		
planter o. s. v.	1,962,183	— —
„ Afgræsning, Høflet, Brak o. s. v. .	2,474,393	— —
	4,753,278	Tdr. Land.

og der henlaa udyrket eller uden pro-
duktiv Anvendelse 2,032,245 Tdr. Land.

Af Areal, som det er angivet for 1866, anvendtes i
samme Aar:

til Skovkultur	319,102	Tdr. Land
„ Avling af Sæd, Rodfrugter, Han-		
delplanter o. s. v.	2,023,698	— —
„ Afgræsning, Høflet, Brak o. s. v. .	2,486,518	— —

Tilsammen 4,829,318 Tdr. Land
Ubemnyttet eller uden produktiv Anvendelse 2,020,494 — —

Det uopdyrkede Areal, som i 1861 udgjorde 29,⁹¹ pCt. af Totalarealet, stod i 1866 omtrent i samme Forhold til dette, nemlig 29,⁵⁰ pCt. Men ogsaa i 1866 var ligesom i 1861 dette Forhold højt forskjelligt i Østifterne og Jylland, betragtede særskilte.

I 1861 var Forholdet af det uopdyrkede Areal til Totalarealet i Østifterne 10,⁹⁶ pCt., i Jylland derimod 39,⁷¹ pCt.; i 1866 var det henholdsvis 10,¹⁴ pCt. og 39,⁴¹ pCt., idet i hine kun 235,373 Tdr. Land henlaa uopdyrkede, medens i dette 1,785,121 Tdr. Land vare i en uproductiv Tilstand. Det turde herefter antages, at der i de mellemliggende 5 Aar forholdsvis har været optaget mere hidtil uopdyrket Jord til Dyrkning i Østifterne end i Jylland, — men man vilde deri tage fejl og overse, at af det siden 1861 tilkomne Areal (64,289 Tdr. Ld), der kun for en overordentlig ringe Del var uopdyrket, ere 50,319 Tdr. Ld. indbefattede under Østifternes Aanter og kun 13,970 Tdr. Ld. under Jyllands.

Efter disse faa Bemærkninger om Totalarealets Omfang

og Kulturstilstand i 1861 og 1866 skulle vi gaa over til i det Enkelte at betragte de Resultater, som fremgaa af den i begge Aar foretagne Undersøgelse af Jordens Afbenyttelse og Udsædens Størrelse.

Af det produktive Areal var anvendt:

	1861.		1866.	
	i Østifterne.	i Sylland.	i Østifterne.	i Sylland.
Til Skovkultur . .	204,896	111,806	204,896	114,206
„ Sædavl osv. . .	969,764	992,419	1,006,152	1,017,546
„ Græsning osv. . .	877,744	1,596,649	874,006	1,612,512
	<u>2,052,404</u>	<u>2,700,874</u>	<u>2,085,054</u>	<u>2,744,264</u>

Det indbyrdes Forhold var altsaa følgende:

	1861.		1866.	
	i Østifterne.	i Sylland.	i Østifterne.	i Sylland.
til Skovkultur	9,98	4,14	9,82	4,16
„ Sædavl osv.	47,52	36,74	48,26	37,08
„ Græsning osv.	42,50	59,12	41,92	58,76
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>100</u>

Forholdet har saaledes i det Store og i det Hele, som det var at forudsæe, ikke undergaaet nogen mærkelig Forandring. Men anderledes vil det sees at være Tilfældet, naar man gaaer mere i Detail.

Betragter man da først de 4 Hovedkornsorter: Hvede, Bng, Rug og Havre, vil man see, at disse

i 1866 dyrkedes paa et Areal af 1,718,040 Tdr. Ød. medens i 1861 „ „ „ 1,690,238 — kun vare anvendte til disse Kornsorters Dyrkning. Arealen var saaledes 27,802 Tdr. Ød. større i 1866 end i 1861, og Udsæden var 34,225 Tønder større; 2,085,252 imod 2,051,027.

Smidlertid maa det herved ikke oversees, at de paa Overjigten for 1866 tilkomne slesvigiske Distrikter, 64,289 Tdr. Ød., for den overvejende Del bestaaer af Agerjord, hvori disse Kornprodukter dyrkedes, saa at Arealen, som havde denne Anvendelse, i Virkeligheden snarere var større i 1861 end i 1866. Men

i ethvert Tilfælde er Forskjellen ikke betydelig. Derimod er det indbyrdes Forhold, hvori disse Sødarter dyrkedes, langt betydeligere.

Det besaaede Areal for de 4 Hovedarter af Korn var
i Kongeriget:

	i 1861.	i 1866.	Forskjel i 1866 mod i 1861.	
	Tdr. Land.	Tdr. Land.	Tdr. Land.	
for Hvede	112358	95876	÷ 16,482	= ÷ 14,67 pCt.
" Rug	378873	414656	+ 35,783	= + 9,43 "
" Byg	549743	546596	÷ 3,147	= ÷ 0,57 "
" Havre	649264	660912	+ 11,648	= + 1,79 "
tilfammen	1,690238	1,718040	+ 27,802	= + 1,63 pCt.

Fordelingen af det besaaede Areal var følgende:

	i Dernes Amter.			i Sjllands Amter.		
	i 1861.	i 1866.	Forskjel i 1866 mod i 1861.	i 1861.	i 1866.	Forskjel i 1866 mod i 1861.
	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. Ld	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. Ld.
for Hvede	95127	79632	÷ 15495	17231	16244	÷ 987
" Rug	147140	170759	+ 23619	231733	243897	+ 12164
" Byg	326393	328360	+ 1967	223350	218236	÷ 5114
" Havre	231014	239005	+ 7991	418250	421907	+ 3657
tilfammen	799674	817756	+ 18082	890564	900284	+ 9720
			+ 2,26 pCt.			+ 1,09 pCt.

Det indbyrdes Forhold mellem disse Arealer var følgende:

	i Dernes Amter		i Sjllands Amter		i hele Kongeriget	
	i 1861.	i 1866.	i 1861.	i 1866.	i 1861.	i 1866.
	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.	pCt.
for Hvede	11,69	9,73	1,93	1,81	6,65	5,58
" Rug	18,30	20,98	26,02	27,09	22,32	24,14
" Byg	40,82	40,15	25,78	24,23	32,52	31,91
" Havre	28,99	29,23	46,96	46,96	38,31	38,47

Den hele Udsæd af de 4 Hovedsorter af Korn, som dyrkes her i Landet, var:

	i Aaret 1861.	i Aaret 1866.	Forfjæl i 1866 mod i 1861.
af Hvede	110854 Tdr.	93009 Tdr.	÷ 17845 Tdr. = ÷ 16,10 pCt.
" Rug	388767 "	427235 "	+ 38468 " = + 9,89 "
" Byg	581368 "	572247 "	÷ 9121 " = ÷ 1,51 "
" Havre	970038 "	992761 "	+ 22723 " = + 2,31 "
tilfammen	2,051027 Tdr.	2,085252 Tdr.	+ 34225 Tdr. = + 1,67 pCt.

Det indbyrdes Forhold mellem Udsæden af de 4 Kornsorter var:

	i Aaret 1861.	i Aaret 1866.
af Hvede	5,40 pCt.	4,48 pCt.
" Rug	18,95 "	20,49 "
" Byg	28,88 "	27,44 "
" Havre	47,30 "	47,61 "

3 Dernes Amter udgjorde Udsæden:

	i Aaret 1861.	i Aaret 1866.	Forfjæl i 1866 mod i 1861.
af Hvede	92024 Tdr.	75672 Tdr.	÷ 16352 Tdr.
" Rug	149864 "	172054 "	+ 22190 "
" Byg	335907 "	334166 "	+ 1741 "
" Havre	295671 "	302955 "	+ 7284 "
tilfammen	873466 Tdr.	884847 Tdr.	+ 11381 Tdr. = + 1,30 pCt.

og i Sjyllands Amter var Udsæden:

	i Aaret 1861.	i Aaret 1866.	Forfjæl i 1866 mod i 1861.
af Hvede	18830 Tdr.	17337 Tdr.	÷ 1493 Tdr.
" Rug	238903 "	255181 "	+ 16278 "
" Byg	245461 "	238081 "	÷ 7380 "
" Havre	674367 "	689806 "	+ 15439 "
tilfammen	1,177561 Tdr.	1,200405 Tdr.	+ 22844 Tdr. = + 1,94 pCt.

Forholdet mellem Udsæden af Kornsorterne var:

	i Dernes Amt		i Sjællands Amt	
	i 1861.	i 1866.	i 1861.	i 1866.
af Hvede	10,53 pCt.	8,55 pCt.	1,60 pCt.	1,44 pCt.
" Rug	17,16 "	19,44 "	20,29 "	21,26 "
" Byg	38,46 "	37,77 "	20,84 "	19,82 "
" Havre	33,85 "	34,24 "	57,27 "	57,47 "

Men Kulturen paa de Border, der ere betegnede som anvendte til Sædaul, og der i 1861 udgjorde 1,962183 Tdr. Ld. og i 1866 2,023698 Tdr. Ld., indskrænkede sig ikke til de berørte 4 Hovedkornsorter. Paa 271945 Tdr. Ld. dyrkedes i 1861 anden Sæd, og i 1866 var dette Tilfældet paa 305658 Tdr. Ld.

Der dyrkedes nemlig:

	i 1861:	i 1866:
Boghvede paa	49145 Tdr. Ld.	35971 Tdr. Ld.
Erter og anden Bælgfæd.	75908 —	66902 —
Blandsæd	61087 —	83484 —
Kartofler	55341 —	67847 —
andre Rodfrugter	4508 —	5532 —
Raps	12872 —	28264 —
Handelsplanter	13084 —	17658 —

271945 Tdr. Ld. 305658 Tdr. Ld.

Det vil saaledes sees, at der i 1866 dyrkedes paa ca. 13000 T. L. mindre Boghvede og paa c. 9000 T. L. mindre Erter end i 1861, men derimod paa 22000 T. L. mere Blandsæd, paa c. 12000 T. L. mere Kartofler, paa c. 16000 T. L. mere Raps og paa 1000 T. L. mere Rodfrugter, samt paa 4000 Tdr. Ld. mere Handelsplanter end i 1861.

Rapsdyrkingens Tiltagen paa samme Tid som Hvedeavlens er aftagen paa et omtrent ligesaa stort Areal (16482 Tdr. Ld.) som det (15392 Tdr. Ld.), hvorpaa der i 1866 dyrkedes Raps mere end i 1861, turde i flere Henseender fortjene Opmærksomhed. Vi henviser i saa Henseende til efterfølgende Overfigter.

S v e d e.

	Besaæet Areal		Forskiel	
	i 1861.	i 1866.	i 1861 mod 1866.	
	Tdr. Land.	Tdr. Land.	Tdr. Land.	Tdr. Land.
Kjøbenhavns Amt med Staden Kjøbenhavn	5175	3528	÷	1647
Frederiksborg Amt	4616	2711	÷	1905
Solbæk —	8737	7722	÷	1015
Sorø —	10041	8705	÷	1336
Præsto —	14620	13278	÷	1342
Bornholms —	4706	3427	÷	1279
Maribo —	24910	24052	÷	858
Odense —	10706	7661	÷	3045
Svendborg —	11616	8164	÷	3068
med Vrå Herred	"	384		
Dernes Amt	95127	79632		÷ 15495
Hjørring Amt	1467	1622	÷ 155	
Lihsted —	615	301		÷ 314
Aalborg —	847	598		÷ 249
Viborg —	727	641		÷ 86
Randers —	2144	2207	÷ 63	
Århus —	2521	2327		÷ 194
Skanderborg Amt	1790	1465		÷ 325
Bejle —	5083	4040	÷ 359	
med Nørre Thystrup Herred	"	1402		
Ringkjøbing Amt	667	435		÷ 232
Ribe*) —	1370	1206		÷ 164
Jyllands Amt	17231	16244		÷ 987
Tilsammen for Kongeriget	112358	95876		÷ 16482

*) Under Ribe Amt er det besaaede Areal i 1866 i de forrige fiesvigste Sognebele anført samlet med Arealet for den øvrige Del af Amtet, da det ikke i alle Sognelisterne er opgivet særskilt for de forrige fiesvigste Distrikter.

R a p s.

	Befaaet Areal		Forskiel	
	i Aaret 1861.	i Aaret 1866.	i 1866 mod 1861.	
	Tdr. Land.	Tdr. Land.	Tdr. Land.	
Kjøbenhavns Amt med Staden Kjø- benhavn	315	1522	+	1207
Frederiksborg Amt	297	1011	+	714
Holbæk —	327	1302	+	975
Sors —	201	570	+	369
Præstø —	771	1543	+	772
Bornholms —	198	712	+	514
Naribo —	194	605	+	411
Odense —	5038	6134	+	1096
Svendborg —	1838	1473	+	191
med Vests Herred	"	556		
Dernes Amter	9179	15428	+	6249
Hjørring Amt	395	746	+	351
Thisted —	335	2643	+	2308
Aalborg —	673	1120	+	447
Viborg —	253	1047	+	794
Randers —	827	3066	+	2239
Aarhus —	188	728	+	540
Skanderb. —	162	938	+	776
Vejele —	643	1071	+	674
med Nørre Thystrup Herred	"	246		
Ringkjøbing Amt	113	1199	+	1086
Ribe —	104	32	÷	72
med de forrige Slesvigke Sognedele af Andst og Ribe Herreder	"	"		
Jyllands Amter	3693	12836	+	9143
Tilsammen for Kongeriget	12872	28264	+	15392

Gaaer man herfra over til at betragte Arealen, som i 1861 og 1866 anvendtes til Græsning, Høstet eller Brak o. s. v., vil det erindres, at dette i 1861 udgjorde 2,474393 Tdr. Ld., hvorimod 2,486518 i 1866. Forskjellen er forsvindende, især naar man erindrer, hvilket Areal, der er tilkommet, men ogsaa her vil man se sig ikke ringe Forskjelligheder, naar man gaaer nærmere ind paa Detaillen.

Af Agermarken henlaa i Sommeren 1861		i 1866.
til Afgræsning af Husdyr	1,077892	1,152504
„ Høflet	330430	263820
som ren Brak	324051	352362
„ Enge	433635	419636
Overdrev og Fælleder til Afgræsning	308385	298196
	2,474393	2,486518

Af Jorden benyttedes i 1866 c. 75000 Tdr. Pd. flere til Afgræsning og c. 67000 Tdr. Pd. færre til Høflet end i 1861; c. 28000 Tdr. Pd. flere henlaa som reen Brak i 1866; som Eng benyttedes i 1866 c. 14000 Tdr. Pd. færre, og c. 10000 Tdr. Pd. færre henlaa som Overdrev og Fælleder.

Saa vel i Østifterne som i Jylland holdt den stigende Afbenyttelse af Markerne til Afgræsning Skridt med dens aftagende Brug til Høflet, derimod er det Areal, som henlaa som ren Brak, tiltaget langt mere i Jylland end i Østifterne.

§ 1861 henlaa saaledes i Jylland	133432
i Østifterne	188619
	322051
derimod i 1866 i Jylland	157631
i Østifterne	194731
	352362

Der henlaa saaledes i Jylland 22199 Tdr. Pd. mere som ren Brak i 1866 end i 1861; hvorimod kun 6114 mere i Østifterne; men paa den anden Side maa det ikke oversees, at ren Brak i det Hele i et langt større Forhold anvendes i Østifterne end i Jylland. 194,731 Tdr. Land ren Brak mod de besaaede og beplantede Agermarker 1,006152 er som 1:5,1, derimod er 157631 mod 1,017541 i Jylland som 1:6,4, med andre Ord i Østifterne udgjorde den rene Brak henimod 20 pCt., i Jylland c. 15 $\frac{1}{2}$ pCt.

Vi have allerede tidligere paa sit Sted sammenstillet Ud-

sæden af Hvede, Rug, Bng og Havre i 1866 og 1861, og vi have seet, at den for disse 4 Kornarters Vedkommende i 1866 beløb sig til 2,085252 Tdr. Korn, medens den i 1861 kun androg 2,051027 Tdr., ligesom vi ogsaa have gjort opmærksom paa den Forandring i det indbyrdes Forhold, som var indtraadt.

Vi skulle endnu kun bemærke med Hensyn til de andre Kornsorter og Rodfrugterne, som i 1866 have været dyrkede paa et større eller mindre Areal end i 1861, at Udsæden af samme forholdsmæssigen i det Hele er af- eller tiltagen med det benyttede Areals Omfang. Der var saaledes i 1866 lagt 405706 Tdr. Kartofler mod 294185 Tdr. i 1861; da Arealet til Kartoffelavl, som anført, var steget fra 55341 Tdr. Land til 67847 Tdr. Land.

Med Hensyn til Udsædens Størrelse i de 2 omtalte Aar tro vi at burde oplyse, at det i det Hele forsaavidt forholdt sig eens hermed i begge Aar, at der overhovedet saaes tættere i Jylland end i Østifterne; kun med Hensyn til Kartofler blev der pr. Td. Land lagt et ikke lidet større Kvantum paa Derne end i Jylland. Vi ville nu betragte hver af disse Hoveddele særskilt og see om og hvilken Forskjel, der i saa Henseende har fundet Sted imellem 1861 og 1866.

Udsæden i Østifterne		1861.	1866.	
pr. Tønde Land	Hvede . . .	0,98	0,95	Tdr. Sæd
— —	Rug . . .	1,02	1,00	—
— —	Bng . . .	1,03	1,01	—
— —	Havre . . .	1,28	1,26	—
— —	Boghvede . .	0,41	0,41	—
— —	Erter . . .	1,00	1,08	—
— —	Blandingsæd .	1,18	1,14	—
— —	Kartofler . .	6,52	7,12	—
I Jylland				
pr. Tønde Land	Hvede . . .	1,09	1,06	—
— —	Rug . . .	1,08	1,04	—

	1861.	1866.	
pr. Tønde Land Byg . . .	1,10	1,09	Tdr. Sæd
— — Havre . . .	1,61	1,63	—
— — Boghvede . . .	0,54	0,56	—
— — Erter . . .	1,20	1,22	—
— — Blandingsæd . . .	1,43	1,46	—
— — Kartofler . . .	4,35	5,07	—

Det vil saaledes sees, at der i det Hele har viist sig nogen Tendents til at faae mindre pr. Td. Land, dog med Undtagelse af Kartofler, hvoraf der baade i Østifterne og Sylland er lagt et større Kvantum pr. Td. Land i 1866 end i 1861.

Da man ved at samle det Materiale, hvis Resultater her korteligen ere angivne, ogsaa har søgt Oplysning om det drainede Areal og om Hedejorders Opdyrkelse, meddeles herom Følgende.

Det drainede Areal udgjorde:

	1861.	1866.	
	60,036	175,680	Tdr. Land,
heraf i Østifterne	37,368	108,284	—
Sylland	22,668	67,396	—

I Aaret 1860, taget for sig, var der drainet:

i Østifterne	9378	Tdr. Land,
Sylland	6723	—

ialt 16,101 Tdr. Land.

I Aaret 1865:

i Østifterne	18,739	Tdr. Land,
Sylland	10,643	—

29,382 Tdr. Land.

Der var altsaa i 1865 i Østifterne drainet dobbelt saa meget som i 1860 og i Sylland omtrent $\frac{2}{3}$ mere end i det nævnte Aar. Sammenligner man det drainede Areal med Totalbeløbet af det til Sædavl og Græsning benyttede Areal, faaer man i det Hele paa 10,000 Tdr. Land 390 Tdr. drainet Jord, i Østifterne, tagen for sig, 576, i Sylland derimod kun 256.

Endelig har man søgt at indhente Oplysning om hvor-
meget Hedegrund i 1865 er optaget til Dyrkning. Efter
de indhentede Oplysninger udgjorde det i Inland

14953 Tdr. Land til Ager og 496 til Eng*),

der med 84503 — 1299 —

som fra 1855 til 1864

vare opdyrkede, udgjør 99456 Tdr. Land til Ager og 1795 til Eng,
ialt 101,251 Tønder Land.

Førend 1856 havde man i Kongeriget England ikke fore-
taget nogen Undersøgelse om Udsæden og Jordens Benyttelse,
lig den, som for 30 Aar siden (1837) var bleven foretagen
hos os, og som i 1866 blev gjentagen, og som ogsaa for Skotlands
og Irlands Bedkommende tidligere var steet der.

Undersøgelsen blev imidlertid i 1866 ledet paa en mindre
tilfredsstillende Maade, idet man kun indhentede Oplysninger
fra de Grundejere, der dyrkede 5 acres Land og derover. Un-
dersøgelsen blev derfor gjentagen i de forenede Kongeriger i
1867, og foretagen saaledes, at den omfattede alle Jorder.
Beretningen om dens Resultater er allerede udkommen i Tryk-
ken, og jeg skal meddele et kort Uddrag, som jeg troer ikke vil
være uden Interesse for dem, der have skænket den af mig
meddelte Oversigt over Jordens Benyttelse og Udsædens Stør-
relse i 1866 i Danmark velvillig Opmærksomhed.

De forenede Kongeriger omfatte ialt et Areal af 77,513,000

*)	Hjørring Amt	1821	Tdr. Land	Ager	64	Tdr. Land	Eng,
	Tilsted	—	560	—	10	—	
	Aalborg	—	1431	—	65	—	
	Viborg	—	2508	—	51	—	
	Randers	—	874	—	79	—	
	Århus	—	59	—	4	—	
	Skanderb.	—	777	—	21	—	
	Veje	—	1127	—	58	—	
	Ringkjøbing	—	3509	—	127	—	
	Ribe	—	2287	—	17	—	

statute acres*) eller omtrent 58 Mill. Tdr. Land — om heri er indbefattet Søplanen tør jeg ikke sige — heraf .

England . . .	32,5	Mill. acres
Wales	4,7	—
Skotland . . .	19,6	—
Irland	20,3	—

men heraf var kun produktivt anvendt:

i England . . .	22,9	Mill.
Wales	2,5	—
Skotland . . .	11,3	—
Irland	15,5	—
	45,2	Mill.

Der henlæa altsaa i uopdyrket eller i det mindste for Agerdyrkningen uproduktiv Tilstand 32 Mill. acres eller c. 40 pCt. af Arealet, (i Danmark 29,5 pCt.).

I England var dette Forhold	29,6	pCt.
Wales	—	46,7 —
Skotland	—	77,7 —
Irland	—	23,5 —

(i Østifterne var det 10,14 pCt., i Byland 39,4 pCt.).

Af de 22,9 Mill. acres dyrket Land i England anvendtes:

til Sædavl (corn crops)	7,4	Mill. acres
- Foderafgrøder (green crops)	2,7	—
- ren Brak (bare fallow)	0,7	—
- Høflet (Clover under rotation) . .	2,4	—
- Græsning (permanent pasture) . .	9,6	—

Til corn crops regnes ikke blot vore 4 Hovedkornsorter, men ogsaa Urter og Bønner. Vi ville nu see, i hvilket Forhold deres Dyrkning fandt Sted:

Hvede . . .	2,140,215	acres	42,4	pCt.	(Vollands Følsters
Bng	1,892,338	—	25,6	—	Stift 23,1)
Havre . . .	1,506,361	—	20,4	—	
Rug	42,675	—	0,6	—	

*) 1 Acre = 0,788 Td. dansk Land.

Erter . . .	505,539 acres	6,8 pCt.
Bønner . .	312,409	— 4,2 —

Det vil erindres, at Forholdet hos os med Hensyn til de 4 Hovedkornsorter var i 1866:

	i hele Danmark	i Østifterne for sig
Hvede	5,6 pCt.	9,7 pCt.
Rug	24,1 —	20,9 —
Bjg	31,8 —	40,2 —
Havre	38,5 —	29,3 —

I Wales og Skotland ligesom i Irland havde Havreavlen Overvægten, men i forskjellig Grad. Da det maa interessere at kjende Forholdet i hver Del af de forenede Kongeriger, meddeles det nedenfor:

	Wales	Skotland	Irland
Hvede . . .	22,4	8,2	12,4
Bjg	28,4	16,0	8,1
Havre . . .	47,4	73,1	78,5
Rug	0,5	0,6	0,4
Erter . . .	0,7	2,0	0,5
Bønner . .	0,5	0,2	0,1

Det vil saaledes sees, at medens i England Havre kun dyrkedes paa $\frac{1}{5}$ af Areal, paa hvilket Sædavl fandt Sted, var dette i Wales Tilfældet med næsten Halvdelen, i Skotland med næsten $\frac{3}{4}$ og i Irland med over $\frac{3}{4}$ af Areal. Paa den anden Side dyrkedes Hvede i England paa $\frac{2}{5}$, i Wales paa $\frac{1}{5}$, i Skotland paa $\frac{1}{12}$ og i Irland paa $\frac{1}{8}$ af Areal. Rug dyrkedes næsten slet ikke. Rugmarkerne udgjorde

i England	42,675 acres
Wales	3,124 —
Skotland	7,066 —
Irland	7,656 —

60,521 acres eller c. 45,000 Tdr. Land, medens Rugmarkerne i Danmark i 1866 indtog et Areal af 414,656 Tdr. Land.

Derimod var det med Hvede i England o. f. v. besaaede Areal 3,640,925 acres eller c. 2,700,000 Tdr. Land,
i Danmark c. 96,000 —

Der er ovenfor angivet, at af de 22¹/₂ Mill. acres, som det produktive Areal i Kongeriget England udgjør, gavede 2,7 Mill. acres green crops (Foderafgrøder). Vi vil nu se, hvori denne bestaar:

Kartofler	289,611 acres	10,8 pCt.
Turnips og Rutabagar	1,621,123	— 60,2 —
Kunkelroer	253,937	— 9,4 —
Gulerødder	14,722	— 0,5 —
Kaal, Kaalrabi og Kaps	128,863	— 4,8 —
Biffer, Luzerne og til Kløver- og Græsflæt	383,478	— 14,8 —

I de andre Landsdele indtog Foderafgrøder:

Wales	Skotland	Irland
138,387 acres.	668,042 acres.	1,432,252 acres.

Hvorledes Forholdet var med de enkelte Arter af Foderafgrøder vil sees af nedenstaaende Liste:

	Wales		Skotland		Irland	
	acres.	pCt.	acres.	pCt.	acres.	pCt.
Kartofler	45,077	32,6	157,529	23,6	1,001,545	70,9
Turnips	67,927	49,1	484,800	72,6	335,711	23,4
Kunkelroer	3,345	2,4	844	0,1	18,805	1,3
Gulerødder	346	0,2	355	0,1	3,360	0,2
Kaal	679	0,5	4,150	0,6	35,703	2,5
Biffer	21,013	15,2	19,864	3,0	37,128	2,6
	<u>138,387</u>		<u>668,042</u>		<u>1,432,252.</u>	

Medens altsaa den til Foderafgrøder benyttede Jord i England for 60,2 pCt. var anvendt til Turnips og for 10,8 til Kartofler, var Forholdet i Irland saaledes: til Kartofler 70,9 pCt. og til Turnips 23,4. Naar man derhos erindrer, at i England dyrkedes Hvede paa 42,4 pCt. af Ugermarken og paa 25,6 pCt. dyrkedes Byg, men at i Irland Hvede kun

avledes paa 12,4 pCt. og Bng kun paa 8,1 pCt., saa kunne vi heraf ikke blot slutte os til Agrikulturens forskjellige Standpunkt, men ogsaa til det sociale Livs Forskjelligheder i begge Kongeriger.

I ren Brak henlaa:

i England 753,210 acres (10,940,000 acres til Korn og		Foderafgrøder)		6,8 pCt.
Wales	86,257 —	660,000	—	13,0 —
Skotland	83,091 —	2,032,000	—	4,1 —
Irland	26,101 —	3,547,000	—	0,7 —

Til Høflet og Græsning anvendes:

i England	12,023,000 acres	52,4 pCt.	af alt produktivt Land,
Wales	1,773,000 —	60,4	—
Skotland	2,264,000 —	51,7	—
Irland	11,658,000 —	75,4	—

I Forbindelse med dette korte Uddrag af Beretningen om Jordens Dyrkningsmaade, skal jeg endnu tilføje Resultaterne af den Kvægtælling, som samtidigen fandt Sted i de forenede Kongeriger. I det Hele taltes 8,731,473 Stk. Kvæg,
33,817,951 — Faar,
4,221,100 — Svin.

Folkemængden i de forenede Kongeriger var i 1866 beregnet til 30,315,079, der kom altsaa paa 1000 Mennesker
288 Stk. Kvæg,
1115 — Faar,
130 — Svin.

Som bekjendt fandt i 1866 en Kvægtælling Sted hos os, hvis Resultat var paa 1000 Mennesker 695 Stk. Kvæg,
1090 — Faar,
222 — Svin.

Da Resultaterne af Kvægtællingen i 1866 i dens hele Detail nu ere offentliggjorte i Tabelværket 3die Række B. 10, skal jeg saa meget mindre dvæle ved den Forskjel, som med Hensyn til Kvægstyrken fandt Sted i Landets forskjellige Dele,

men indskrænke mig til at oplyse Forholdet i de enkelte til de forenede Kongeriger hørende Lande:

	Kvæg.	Faar.	Svin.
England	185	975	125
Wales	459	1878	194
Skotland	312	2198	60
Irland	662	864	221.

I den korte Diskussion, der fulgte efter dette Foredrag, fremhævedes, at den store Overensstemmelse, der er mellem de nævnte Tællinger, maa styrke Tilliden til Opgivelsernes Rigtighed i sin Almindelighed. Man kunde maaske med nogen Grund have ventet større Uoverensstemmelse paa Grund af den senere Tids Fremskridt, thi med Undtagelse af ved Drainingen faaer man ikke et saa tydeligt Indtryk af Fremskridt i disse Opgivelser som i de om Kreaturtallet nylig offentliggjorte, i enkelte Retninger tyde de endog snarere paa Tilbagegang. Paa den anden Side maa det mindes, at den korte Tid af 5 Aar aldrig kan vise store Uligheder, og at de enkelte Aargange, hvori Oplysningerne indsamles, maa have en ikke ringe Indflydelse paa Smaatrækkene af det Billede, man herigjennem faaer af Agerbruget; saaledes har rimeligvis det lille Høstetareal i 1866 sin Grund i Sommerens Tørhed, der fordrede større Græsningsarealer. Paa enkelte Kornarters Areal maa sikkert de nærmest foregaaende Aars Priser indvirke kjendelig, navnlig mente man, at Forandringer i Forholdet mellem Hvede-, Rug- og Rapsudsjædens Størrelse for en væsentlig Del bestemmes deraf. At Bygarealet er aftaget og Havre- og Rugarealet tiltaget navnlig i Jylland maa vistnok have sin Grund deri, at de lange Sædsfister med 6—7 Marker, hvori man tog 2 Bygagrøder, mere og mere blive afløste af kortere Sædsfister, altsaa med større Marker, men kun med 1 Mark med Byg. At Rodfrugtbyrningen ifølge Opgivelserne ikke er steget med mere end 1000 Tdr. Land eller 25 pCt. i de forløbne 5 Aar skal man ej tillægge stor Vægt, da det baade er meget vanskeligt at faae nogenlunde nøjagtige Oplysninger om alt hvad der er nyt og ligger en lille Smule udenfor det Almindelige, og da der tillige ofte slet intet Hensyn tages til alle de smaa Rodfrugtstykker i Toster og Haber, der dog sammenlagte vilde give ikke lidet. Der nævnes endog som Exempel et enkelt Sogn, hvor Rod-

frugtdyrkingen af de anførte Grunde kun blev opgivet til omtrent $\frac{1}{10}$ af den virkelig eksisterende. Den samme Bemærkning gjælder i endnu større Maal om Kartoflerne, thi i Reglen tages slet intet Hensyn til de jo næsten i hver eneste Gaard- og Hus- have dyrkede Kartoffelslykker, men blot til de i Marken benyttede. — Paa Forespørgsel oplystes, at der til det uopdyrkede Areal henregnes alle Veje, Byggepladser, Gadepladser o. lg., samt at der ligesaa lidt i Danmarks som i andre Landes Opgivelser tages eller kan tages noget Hensyn til, om en større eller mindre Del af den som uopdyrket opførte Jord senere kan bringes under Kultur.
